

Suomen Sairaanhoidajien lausunto

Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamisesta

Viety lausuntopalveluun 23.6.2025

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vammaispalvelulakia siten, että vammaispalveluiden saatavuus ja rahoitus voidaan turvata vammaisten henkilöiden oikeuksia edistävällä tavalla. Tarkoituksena on auttaa arvioimaan, milloin eri elämänvaiheissa olevan henkilön avun ja tuen tarpeeseen tulee vastata vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla.

Lausunnonantajan organisaatio

Valtion viranomainen

Kunta, kuntayhtymä

Hyvinvointialue

Palveluntuottaja

Järjestö

Tutkija

Yksityinen henkilö

Muu, mikä?

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

Kyllä

Kyllä osittain

Ei

En osaa sanoa

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Suomen Sairaanhoidajat pitää hallituksen esitystä vammaispalvelulain muuttamisesta edelleen haasteellisena ja liian tulkinnanvaraisena. Tämä vaikuttaa ennen ikääntymistään vammautuneiden ja vanhemmalla iällä vammautuneiden ihmisten palvelujen saannin rajauksiin. Edelleen jää paljon tulkinnanvaraa siihen, milloin ikääntyneen kohdalla on kyse sellaisesta vammasta ja vamman aiheuttamasta palveluntarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin. Tämä tulee haastamaan sairaanhoidajien ja muiden sote-ammattilaisten arkea asiakkaiden ja potilaiden kanssa, jotka eivät saa tarvitsemaansa apua, puhumattakaan asiakkaista ja potilaista itsestään.

Vaikka elämänvaiheraamittelu auttaa hahmottamaan lain sisältöä, niin sairaanhoidajan näkökulmasta katsottuna elämänvaiheasettelulla tunnutaan kiertävän ikärajausta ja esitys

näyttäytyy edelleen ikäihmisten elämänvaihetta syrjivänä, oli sitten kyse aiemmin tai myöhemmin elämässään vammautuneista.

Esitys antaa edelleen ymmärtää vammaisuuden määritelmästä huolimatta, että vammaisuudeksi ei lasketa useimmiten vanhemmalla iällä ilmenneiden sairauksien aiheuttamaa vammaisuutta esim. muistisairauden aiheuttamaa vammaisuutta, joka heikentää lopulta kokonaisvaltaisesti ihmisen normaalin toimintakyvyn riippumatta iästä. On korostettava sitä, että muistisairaus ei ole normaaliin ikääntymiseen kuuluva, vaan on vammauttava sairaus. Nytkään kaikki ympärivuorokautista palveluasumista tarvitsevat eivät pääse ajoissa tarvitsemansa palvelun piiriin, vaan he ovat kotonaan usein iäkkäiden omaishoitajiensa vastuulla tai yksin 15 minuutin kotihoiton käyntien ja lääkeautomaattien varassa. Mediassa on lisääntyvästi etsintäkuulutuksia kadoksissa olevista iäkkäistä ihmisistä ja kotiinsa menehtyneistä hyljätyistä vanhuksista. Esityksen perusteluissa puhutaan ainoastaan tapaturmaisesti vammautuneista, vaikka vammaisuus määritellään esityksessä tarkoittamaan ”aina henkilöä, joka tarvitsee apua ja tukea tavanomaisessa elämässä juuri vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen takia”. Hallituksen esityksessä ohjataan ajatusta siihen suuntaan, että vain tapaturmaisesti vammautuneet ovat vammaispalvelulain merkityksessä vammaisia ja oikeutettuja vammaispalvelulain piiriin apuun iäkkäinäkin. Miten eettisesti ja ihmisoikeuksien kannalta voidaan arvottaa eri syitä vammaisuudelle ja katsoa, että osa sairauksista on elämänvaiheeseen kuuluvia ja siksi sairastuneita voidaan jättää palvelujen ulkopuolelle? Tämän tulkintaa on tarpeen tarkentaa, jotta vammaisuuden alkamisajankohta ja sairauden diagnoosi eivät syrjivästi rajoita palveluiden saamista. Tai jos on tarkoitus rajata muistisairaiden palvelut tämän ulkopuolelle, niin se on hyvä sanoa suoraan.

Nyt jo on käytössä hyvinvointialueiden sisäisiä ihmisarvoa syrjiviä sääntöjä, joissa esim. näkövammaisille (esim. myöhemmällä iällä tulevan silmänpohjan rappeuman takia) ei anneta tarvittavia apuvälineitä, jos ihmisellä on diagnosoitu alkava muistisairaus. On vain tosiasia, että ikäihmisten määrä kasvaa, ja samalla lisääntyvät monet sairaudet, jotka aiheuttavat vammaisuutta ja palvelujen tarpeen lisääntymistä. Ikäihmisten palvelujen turvaamiseksi on laajennettava uusia palvelumuotoja, kuten esim. perhehoito yhdistettynä hoidon jatkuvuuden turvaaviin palvelurakenteisiin. Jos jokaisella perhe- tai kotihoitossa olevalla olisi tuttu omasairaanhoitaja ja omalääkäri, olisi todennäköisempää, että ikäihmisten tilan muutoksia voitaisiin ennakoida paremmin ja turhat päivystyskäynnit vähenisivät. Olisiko heikoimmassa asemassa olevien, kotona asuvien muistisairaiden palvelujen osalta tehtävä ihan oma palvelulaki, kun yleinen sosiaalihuoltolaki ei turvaa heidän palvelujaan, kun määrärahat loppuvat?

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

Kyllä

Kyllä osittain

Ei

En osaa sanoa

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Tulkinnanvaraa jää edelleen liikaa siihen, mitä on tavanomainen elämänvaiheeseen liittyvä avuntarve ja yksilöllinen avuntarve, sillä ne tuntuvat jäävän pahasti ristiriitaan tässä esityksessä. Miten ihminen saa yksilöllisiä tarvitsemiaan palveluja, jos ikääntyessä voidaan aina vedota siihen, että avuntarve liittyy elämänvaiheeseen eikä määrärahoja nyt enää ole. Ikään kuin viimeiseen elämänvaiheeseen kuuluvien palvelut eivät olisikaan niin tärkeitä varmistaa?

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännöshdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?

Kyllä

Kyllä osittain

Ei

En osaa sanoa

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Vammaisuuden määritelmä ja tulkinta pitää tehdä selkeämmäksi, koska selvästikin esitys on ristiriidassa vammaisuuden määritelmän kanssa.

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

Esityksellä on selviä negatiivisia vaikutuksia niiden vammaisten henkilöiden elämään, jotka eivät saa palveluita vammaispalvelulain perusteella. Tulkinnanvaraisuus laittaa ihmiset eriarvoiseen asemaan eri hyvinvointialueilla, kun samanlaisista tilanteisesta tehdään erilaisia tulkintoja. Ammattilaisten aikaa kuluu myös näiden tulkintojen laatimiseen. Määrärahaperustaisiin sosiaalihuoltolain tarkoittamiin palveluihin ei riitä nytkään rahaa koko vuodeksi ja tälläkin esityksellä on tavoitteena edelleen pienentää palveluihin kuluva rahamäärää.

On epäreilua sanoa, että kotiin annettavien palvelujen ja kotihoidon riittävyyttä sekä asumispalveluita koskenut uudistus vahvistaisi iäkkäiden kotiin annettavien palvelujen riittävyyttä ja saatavuutta, kun kotihoidosta ja ympärivuorokautisesta hoivasta tehdään valtavia leikkauksia samaan aikaan, kun väestö ikääntyy. Seuraukset kaatuvat paitsi vammaisten ja iäkkäiden myös sosiaali- ja terveydenhuollon kannettavaksi. Toimintakykyä ylläpitävät palvelut pitävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä yllä, mutta jos hyvinvointiin ja toimintakykyyn ei satsata, lisääntyvät päivystys- ja ympärivuorokautista hoitoa/hoivaa tarvitsevat.

23.6.2025

Heljä Lundgrén-Laine, puheenjohtaja, Suomen Sairaanhoitajat

Anne Pauna, toiminnanjohtaja, Suomen Sairaanhoitajat

Liisa Karhe, asiantuntija, Suomen Sairaanhoitajat (liisa.karhe@sairaanhoitajat.fi)